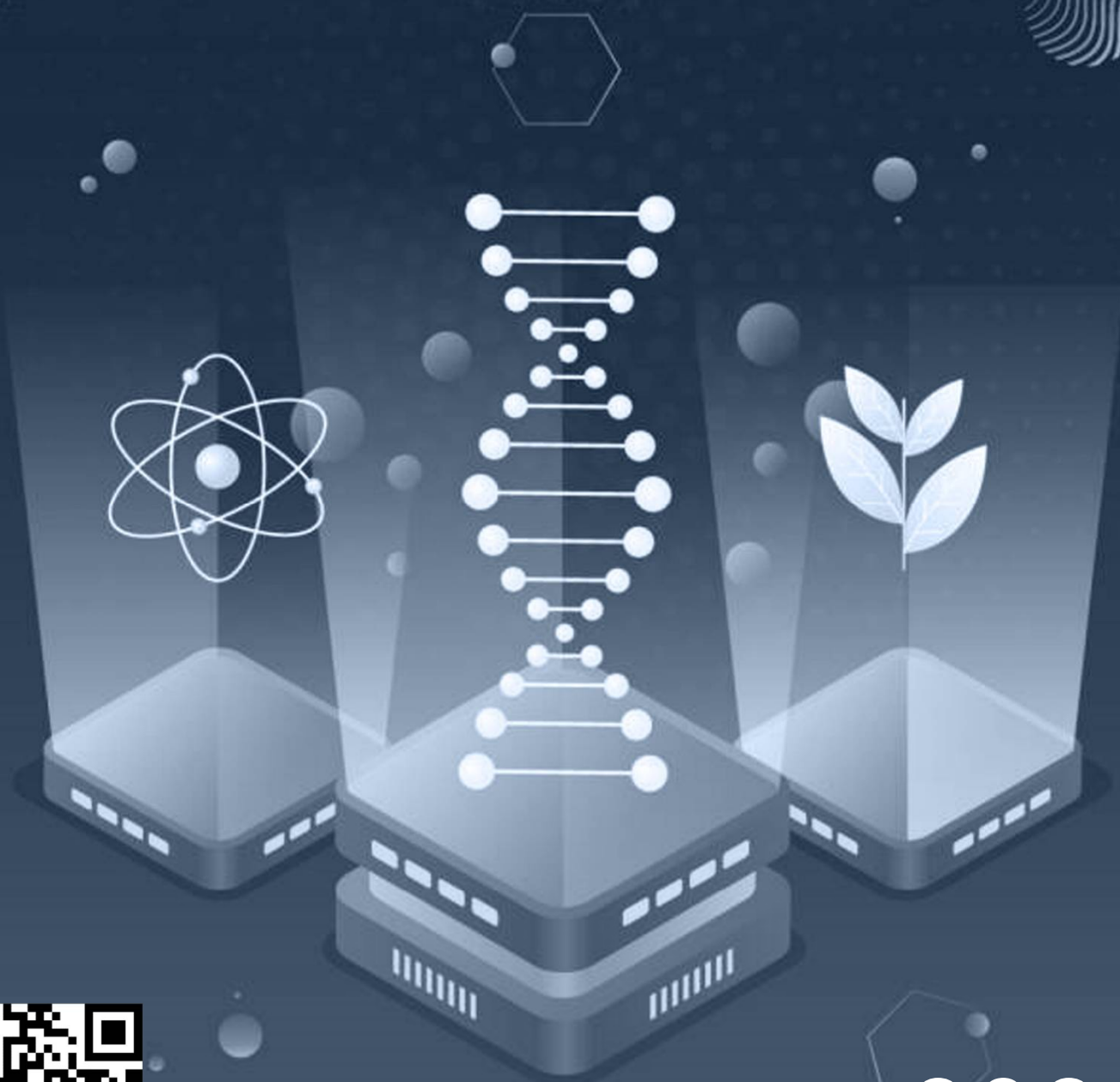

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

Volume 4, Issue 2 **2026**

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

4 JILD, 2 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 4, HOMEP 2

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 4, ISSUE 2

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MA'MUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

№2 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2026-2>

Бош муҳаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Matyakubov Umidjon Raximovich
(i.f.d., prof.)

Бош муҳаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudoynazarov Egambergan Madrahimovich
(PhD., dots.)

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)

Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar

akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent

Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),

dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor

Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Grodno davlat universiteti Belorusiya

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyazova Nasiba Ramatillayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'g'li

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa

doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Boltayev Abdurahim Amanovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Zoirov Erkin Xalilovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Buxoro davlat texnika universiteti

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Ma'mun Universiteti NTM

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых для публикации основных научных результатов диссертаций по медицинским наукам постановлением № 01-08/3068/17 от 27 сентября 2024 г.

Page Maker | Верстка | Саифаловчи: X. Mirzaxmedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

FILOLOGIYA

1. **Djumanova Dilbar Raximovna, Bakiyeva Gulandom Xisomovna, Yuvasheva Shoiraxamamadovna**
MAQOLLARNING GENDERLIK: RUS VA INGLIZ TILLARIDA OILAVIY MUNOSABATLAR SEMANTIKASI.....6
2. **Xajiyeva Difuza Adambayevna**
HAMID OLIMJON SHE'RIYATIDA TABIAT TASVIRI: BAHOR, TOG' VA TUN POETIK SEMANTIKASI.....12
3. **Эргашева Дилфуза Камиловна**
ЦЕННОСТНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ЖЕНСКОЙ ПРОЗЕ.....17
4. **Grigoryeva Mariya Vitalyevna**
RUS VA O'ZBEK ADABIYOTSHUNOSLIGIDA XRONOTOP (FAZOVIY KONFIGURATSIYA) NING BADIY VA FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI.....21

TARIX

1. **Abdullayeva Laylo**
O'RTA SINFNING SHAKLLANISHI VA UNING TARIXIY-NAZARIY ASOSLARI.....25
2. **SHeripov Umarbek Atajanovich**
MARKAZIY OSIYODA SUV XAVFSIZLIGI MUAMMOSI VA SIBIR DARYOLARINI BURISH LOYIHASI: TARIXIY TAJRIBA VA ZAMONAVIY GEOSIYOSIY TAHLIL.....30
3. **Kamolova Habiba Muhammadiyevna**
AMIR TEMUR VA SHAHRISABZ: TARIXIY MEROS VA ZAMONAVIY TARAQQIYOT....34
4. **Allaberganov Ollabergan Arslanbekovich**
1945–1956-YILLARDA XORAZM VILOYATIDA PENSIYA TA'MINOTI (YUTUQ, KAMCHILIK VA TAFOVUTLAR).....38
5. **Matyakubova Shaxodat Xamidjanovna**
V–XI ASRLARDA JANUBIY OROLBO'YI HUDUDIDA AHOLI TURAR-JOYLARINING MADANIY-XO'JALIK RIVOJI VA IQTISODIY-ETNOMADANIY MUNOSABATLAR (XORAZM ARXEOLGIK TADQIQOTLARI ASOSIDA).....43
6. **Jumaniyazova Intizor To'likinova**
MAMLAKATIMIZDA DINIY TA'LIM VA UNING HUQUQIY ASOSLARI.....48
7. **Alimova G'unchaxon Baxodirovna**
ARAB MUHAMMADXON VA UNING AVLODLARI DAVRIDA XIVA XONLIGINING MUSTAHKAMLANISHI.....52
8. **Г.А. Дадамирзаева**
ЎЗБЕКЎСТОНДА ХУНАРМАНДЧИЛИК КООПЕРАЦИЯСИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҚУРИЛИШ ЖАРАЁНИНИНГ АМАЛГА ОШИРИЛИШИ.....56
9. **Mamasaidov Lutfillo Payzullo o'g'li**
TA'LIM TIZIMIGA KOMMUNISTIK G'OYALAR TATBIQI VA UNING IJTIMOIIY OQIBATLARI.....63
10. **Matkarimova Intizor Atabayevna**
AHOLINI RO'YXATGA OLIHNING JAHON TAJRIBASI.....69

FALSAFA

1. **Nurmatov Jaxangir Yeshbayevich, Turobov Bekpulat Nusratullayevich**
E.E.BERTELS ASARLARIDA NAVOIY MA'NAVIIY MEROSI TAHLILI.....76
2. **Bozorov Mustafu Jabborovich**
MIGRATSIYA JARAYONINING GENEZISI: IJTIMOIIY-FALSAFIIY TAHLIL.....82

Xajiyeva Dिल्фуза Adambayevna

Urganch davlat pedagogika instituti dotsenti

**HAMID OLIMJON SHE'RIYATIDA TABIAT TASVIRI: BAHOR, TOG' VA TUN
POETIK SEMANTIKASI**<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.19007438>**Annotatsiya**

Ushbu maqolada Hamid Olimjon lirikasida tabiat tasviri qanday badiiy mexanizmlar orqali ma'no hosil qilishi, lirik subyektning ruhiy holati va ijtimoiy zamon tushunchasi bilan qanday uzviy bog'lanishi tahlil qilinadi. Hamid Olimjon tabiatni "fon" sifatida emas, balki lirik tafakkurning ichki mexanizmi sifatida poetiklashtiradi: shabboda, daryo, bulut, qor, oy kabi detallar lirik subyektning vaqt, baxt, izlanish va uyg'oqlik haqidagi konseptlarini harakatga keltiradi. Muhokamada bu xulosalar o'zbek modern lirikasida "psixologik manzara"ning shakllanishi, sovet davri poetikasidagi ijtimoiy ma'no va estetik mustaqillik muammosi kontekstida baholanadi.

Kalit so'zlar: Hamid Olimjon, tabiat tasviri, bahor, tog', tun, psixologik manzara, lingvopoetika, kognitiv metafora.

Хажиева Дилфуза Адамбаевна

Доцент Ургенчского государственного педагогического института

**ОБРАЗ ПРИРОДЫ В ПОЭЗИИ ХАМИДА ОЛИМДЖАНА: ПОЭТИЧЕСКАЯ
СЕМАНТИКА ВЕСНЫ, ГОР И НОЧИ.****Аннотация**

В данной статье анализируются художественные механизмы, посредством которых образ природы в лирике Хамида Олимджона создает смысл, как он неразрывно связан с психическим состоянием лирического субъекта и понятием социального времени. Хамид Олимджон поэтизирует природу не как «фон», а как внутренний механизм лирического мышления: такие детали, как ночное небо, река, облако, снег, луна, активизируют у лирического субъекта понятия времени, счастья, поиска и бодрствования. В обсуждении эти выводы оцениваются в контексте формирования «психологического ландшафта» в современной узбекской лирике, проблемы социального смысла и эстетической независимости в поэтике советской эпохи.

Ключевые слова: Хамид Олимджон, образ природы, весна, гора, ночь, психологический ландшафт, лингвопоэтика, когнитивная метафора.

Khajieva Dिल्фуза Adambaevna

Associate Professor, Urgench State Pedagogical Institute

**THE IMAGE OF NATURE IN THE POETRY OF HAMID OLIMJON: THE
POETIC SEMANTICS OF SPRING, MOUNTAINS, AND NIGHT**

Abstract

This article analyzes the artistic mechanisms through which the image of nature in Hamid Olimjon's lyrics creates meaning, how it is inextricably linked with the mental state of the lyrical subject and the concept of social time. Hamid Olimjon poeticizes nature not as a "background", but as an internal mechanism of lyrical thinking: details such as the night sky, river, cloud, snow, moon activate the lyrical subject's concepts of time, happiness, search and wakefulness. In the discussion, these conclusions are evaluated in the context of the formation of a "psychological landscape" in modern Uzbek lyrics, the problem of social meaning and aesthetic independence in the poetics of the Soviet era.

Keywords: Hamid Olimjon, image of nature, spring, mountain, night, psychological landscape, linguopoetics, cognitive metaphor.

KIRISH

XX asr o'zbek she'riyatida tabiat tasviri ko'pincha ikki yo'nalishda rivojlandi: biri tabiatni "ko'rkam manzara" sifatida ko'rsatish, ikkinchisi esa tabiatni inson ruhiyatining estetik modeli darajasiga ko'tarishdir. Hamid Olimjon ikkinchi yo'nalishni barqaror poetik sistema sifatida shakllantirgan shoirlardan bo'lib, uning lirik merosida bahor, tun, daryo, tog' kabi obrazlar nafaqat dekorativ, balki semantik "yuk" tashiydi.[1] Shoirning qisqa umri (1909–1944) davomida yaratgan matnlari adabiy jarayonning tezkor yangilanishi, ijtimoiy buyurtma bosimi va estetik izlanishlar kesishgan muhitda yuzaga kelganini hisobga olsak, tabiat obrazining badiiy vazifasi masalasi alohida dolzarblik kasb etadi.

Adabiyotshunoslikda "manzara"ning badiiy tabiati ko'pincha "psixologik manzara" atamasi bilan izohlanadi: unda tashqi tasvir ichki holatning semantik ekvivalentiga aylanadi. Bunday holatda tabiat predmetlari lirik subyektning "ichki nutqi"ga ko'chib, uning fikrlash tempini, hissiy amplitudasini va aks ettirish burchagini belgilaydi. Hamid Olimjon poetikasida aynan shu mexanizm muntazam ishlaydi: shabboda "xabar" tashiydi, daryo "shag'irlaydi", oy "sirdosh" bo'ladi, tog' "doston"ga aylanadi. Bu yerda personifikatsiya oddiy trop emas, balki poetik bilishning shaklidir.

Ushbu maqolaning maqsadi Hamid Olimjon lirikasida tabiat tasvirining uch yirik semantik klasterini tizimli tahlil qilishdir: bahor (qaytish va takrorlanish ritmi), tog' (balandlik va kenglikning qiymat semantikasi), tun (uyg'oqlik va izlanishning akustik sahnasi). Ilmiy faraz shundan iboratki, shoir tabiat tasvirini "vizual" ko'rinishdan "kognitiv" jarayonga aylantiradi, ya'ni obrazlar orqali dunyoni bilish, o'z-o'zini anglash va zamon bilan munosabat poetik shaklga keltiriladi.[5]

ADABIYOTLAR TAHLILI

Hamid Olimjon poetik olamiga bag'ishlangan klassik tadqiqotlar (S. Mamajonov, Sarvar Azimov va boshqalar) shoir lirikasi uchun xos bo'lgan "bahoriy kayfiyat", "hayotbaxsh ohang" va xalqona tasvirni asosiy belgi sifatida ko'rsatadi; biroq bu talqinlarda tabiat obrazlari ko'pincha mavzuning bezagi yoki umumiy dunyoqarashning dalili tarzida sharhlanib, alohida she'r ichida detalning ma'no ishlab chiqarish mexanizmi izchil modellastirilmaydi.[1]

Nazariy adabiyotlarda manzara tasviri lirik subyekt psixologiyasini tashqi makon orqali ifodalovchi vosita sifatida talqin qilinadi: Ginzburg lirika poetikasida ichki harakatning "tashqi detal"ga ko'chirilishini ko'rsatadi, Lotman badiiy matnni ma'no yaratadigan struktura sifatida izohlaydi, Bakhtinning xronotop konsepsiyasi esa tabiat obrazlarida vaqt va makonning birgalikda ishlashini tushuntiradi. Ushbu yondashuvlar Olimjon lirikasida bahor, tog' va tun tasvirini oddiy dekoratsiya emas, balki tafakkur dinamikasini boshqaruvchi "badiiy makon modeli" sifatida ko'rishga imkon beradi.[2;3;4;5]

Zamonaviy kognitiv poetika matnda metafora va tasvirning kontseptual asosini ochishga urinadi: Lakoff–Johnson metaforaning tafakkuriy tabiatini, Stockwell hamda Semino–Culpeper maktabi esa badiiy matnda kognitiv sxemalarning ishlashini metodik asoslaydi; Jakobsonning poetik funksiyaga doir qarashi tovush, takror va parallelizmning ma'no yaratishdagi ulushini ko'rsatadi. Mazkur maqola ana shu nazariy yo'nalishlarni close reading an'anasi bilan birlashtirib, Olimjon lirikasida bahor–tog'–tun triadasini uch semantik klaster sifatida tizimli tahlil qiladi.[5]

METODOLOGIYA VA METODLAR

Metodologik korpus 1930–1940-yillarda yozilgan va tabiat obrazlari markaziy rol o'ynagan lirik matnlardan tuzildi: “O'rik gullaganda”, “Bahor”, “Chimyon esdaliklari”, “Holbuki, tun...” hamda shu poetik maydonga yaqin ayrim she'rlar asosiy namunalar sifatida tanlandi. Iqtiboslar, satr bo'linishi va imlo jihatidan xatoni kamaytirish maqsadida, asosan 1951-yilgi “Tanlangan asarlar” nashri bilan tekshirildi; zarur joylarda elektron transkripsiyalar bilan qiyosiy tekshiruv amalga oshirildi.[1]

Tahlil uch bosqichda olib borildi. Birinchi bosqichda strofik tuzilish ajratilib, tabiat leksikasi va takroriy motivlar maydoni belgilandi. Ikkinchi bosqichda trop va figuralar (metafora, jonlantirish, anafora, sintaktik parallelizm) lingvopoetik mezonlar asosida tahlil qilindi. Uchinchi bosqichda topilgan mikrodetallar struktur va kognitiv poetika kategoriyalari yordamida “semantik klaster”larga jamlanib, badiiy makon-vaqt modeli (xronotop) doirasida izohlandi.[2]

NATIJALAR

Bahor poetikasi Hamid Olimjon lirikasida, avvalo, fenologik detalning “kattalashuvi” orqali quriladi: mayda tabiiy hodisa (g'uncha, shabboda, kurtak) umumiy hayot falsafasini ko'tarib chiqadi. “O'rik gullaganda” she'rining boshlanishidayoq lirika xonadon ichidagi “deraza”dan boshlanadi; bu – tabiatning cheksizligi emas, balki shoir ko'ra oladigan, his qila oladigan eng yaqin kichik bir olamdir. Shu kichik olamda ochilgan o'rik guli “hayot otini” aytadi, shabboda esa “gulning totini” olib ketadi; demak, bahor bir vaqtda ham paydo bo'lish (tug'ilish), ham yo'qolish (so'lish) tuyg'usini olib keladi.

Derazamning oldida bir tup
O'rik oppoq bo'lib gulladi...
Novdalarni bezab g'unchalar,
Tongda aytdi hayot otini
Va shabboda qurg'ur ilk sahar
Olib ketdi gulning totini.[1]

Bu oltita misra ichida ikki qarama-qarshi sema yonma-yon turadi: “hayot” va “olib ketish”. Shoir “tot”ni – ya'ni bahorning hissiy mohiyatini – moddiy narsa sifatida tasavvur qilib, shabboda qo'lga tutqazadi. Personifikatsiya shu tariqa faqat bezak bo'lib qolmay, tabiatning zamoniy (vaqtga bog'liq) mohiyatini ko'rsatadi: bahor doimiy emas, u “qo'lga tushmaydigan” qadriyat. Ikkinchi banddagi takrorlar (“har bahorda”, “har bahor”) vaqtning tsiklik modeli sifatida ishlaydi va lirik subyektning ruhiy tajribasini umumlashtiradi:

Har bahorda shu bo'lar takror,
Har bahor ham shunday o'tadi,
Qancha tirishsam ham u beor
Yellar meni aldab ketadi.[1]

Takrorlanish bahorni “qaytish” sifatida emas, “o'tish” sifatida belgilaydi. “Beor” sifatdoshining kiritilishi bahorni axloqiy kategoriya darajasiga ko'taradi: tabiat go'zalligi inson istagiga bo'ysunmaydi. Shu nuqtada shoir o'z-o'zini tarbiyalaydi: “Mayli deyman” – bu irodaning poetik formulasi. She'r yakunidagi ijtimoiy-axloqiy urg'u (“Umrida hech gul ko'rmay yig'lab...”) bahorni individual hisdan kollektiv xotiraga olib o'tadi; bahor faqat shoirning baxti emas, “ko'rmaganlar” haqi bilan bog'langan umumiy qadriyatga aylanadi.

Tog' tasviri Hamid Olimjon poetikasida “yuqori makon”ni – yuqoriga intilish, kenglikni ko'rish, osmon bilan yaqinlashish holatini yaratadi. “Chimyon esdaliklari” she'rining kirish bandi shoirning tabiatni ko'rish burchagini birdaniga o'zgartiradi: pastdagi kundalik hayotdan balandlikka ko'tarilgan lirizm osmonni “yaqin” qiladi, bulutlarni “poda”ga aylantiradi. Bu – metaforaning oddiy o'xshatish emas, balki makonning idrok modeli ekanini bildiradi.¹⁶

Tog'da yurar ohu bir juvon,
Sochimni taraydi shabboda,
Menga bugun yaqindir osmon:
Bulutlardan teppamda poda.[1]

Band ichida uchta semantik o'q kesishadi. Birinchi o'q – “o'hu” obrazi: u tog'ning erkinligi va nozikligini bildiradi. Ikkinchi o'q – shabbodaning “soch tarashi”: tabiatning insoniylashtirilishi lirik subyekt bilan manzara o'rtasidagi masofani yo'q qiladi. Uchinchi o'q – osmonning yaqinligi: vertikal kenglik “teppa” orqali jismoniy tajribaga aylantiriladi. Keyingi bandlarda qor, qoya, shalola kabi detallar tog'ni “asrlik doston”ga, tabiatni esa ko'p qatlamli matnga aylantiradi; demak, shoir tog'ni o'qiydi, “eslaydi” va u orqali o'z vaqtini kengaytiradi.

Tog' poetikasida muhim jihat – turli fasllarning bir makonda jam bo'lishi. “Chimyon esdaliklari” qor, bahor va saparoh (yoz issig'i)ni bir vaqtning o'zida ko'rsatib, tog'ni “vaqtning kesishma nuqtasi” sifatida beradi. Bu holat kognitiv jihatdan “makonda vaqtning ko'rinishi holatiga yaqin turadi: fasllar ketma-ketligi tog'da yonma-yon yashaydi. Shu sabab tog' shoirida “abadiylik” semantikasini uyg'otadi va lirik subyektning o'tkinchi hayotini ulug' tabiat “matni” ichida ma'nolantiradi.

Hamid Olimjonning tun haqidagi poetik modeli odatiy “jimlik” stereotipini buzadi. “Holbuki, tun...” she'rida tunning asosiy belgisi – tovush: daryo, jar, vodiy, daralar “shag'irlaydi”. Takroriy fe'l butun koinotni bir ritmga soladi va lirik subyektning fikrlash jarayonini ovoz bilan uyg'unlashtiradi.

Shag'irlaydi betinim daryo,
Shag'irlaydi vahm to'lgan jar,
Shag'irlaydi qorong'i dunyo,
Shag'irlaydi vodiy, daralar.[1]

Birinchi to'rt misradagi anafora (bir xil boshlanish) akustik “to'liqin” hosil qiladi: so'zning o'zi shag'irlaydi, ya'ni matn tovushni tasvirlash bilan birga, o'sha tovushni qayta yaratadi. She'ning markazida paradoks turadi: “Holbuki, tun – bunda odatda, / Butun borliq uxlarday sokin...”. Paradoks poetik bilishning kalitidir: tun tashqi dunyoda sokin ko'ringani bilan, shoir idrokida juda faol ishlaydi. Oy nuri, oq bulut, soydagi jilva kabi vizual detallar “nur” semasini kiritadi va tunni tafakkur maydoniga aylantiradi. Muhim jihat shundaki, shoir tun manzarasiga zamonaviy texnika detalini ham olib kiradi: “Lochin kabi samolyot uchar”. Bu detal tabiatning “abadiy” fonini zamon belgisi bilan to'ldirib, tun poetikasini tarixiylashtiradi.[7]

MUHOKAMA

Natijalar shuni ko'rsatdiki, Hamid Olimjon lirikasida tabiat tasviri uch funksional qatlamga ega. Birinchidan, tabiat “vaqt ritmi”ni modellashtiradi: bahor takrorlanadi, lekin har safar “o'tadi”; shu bilan o'tkinchilik va qaytish dialektikasi yaratiladi. Ikkinchidan, tabiat “makon qiymati”ni belgilaydi: tog' balandligi – ruhiy kenglikka tenglashtiriladi. Uchinchidan, tabiat “tafakkur energiyasi” bo'lib ishlaydi: tun jim emas, u akustik jihatdan faol, shoirning ichki izlanishiga hamohang. Bu uch qatlam o'zbek modern lirikasidagi “psixologik manzara”ning shakllanishini ko'rsatadi; manzara endi alohida tasvir emas, balki lirik subyektning ontologik-axloqiy pozitsiyasidir.

Bunday poetik tasvirning ildizlari ikki manbada ko'rinadi. Bir tomondan, shoir xalq og'zaki ijodi va mumtoz she'riyatdagi tabiiy obrazlar tizimini (gul, shamol, bulbul, daryo) o'zlashtirib, ularni yangi zamon semantikasi bilan to'ldiradi.[8] Ikkinchi tomondan, u XX asrning modern sezuvchanligini kiritadi: samolyot, qog'oz, qalam singari detallar tabiatning “abadiy” tasvirini zamoniy belgilar bilan tutashtiradi. Shu tarzda Hamid Olimjon tabiat tasvirida estetik mustaqillikni saqlab, ijtimoiy kontekst bilan ham uzviy aloqani yo'qotmaydi.

Ushbu tahlil tabiat obrazlarini faqat “ramz” sifatida talqin qilish chegaraliligini ko'rsatdi. Hamid Olimjon matnlarida obrazlar ramziy ma'noga ega bo'lsa-da, ular birinchi navbatda poetik harakatdir: shabboda “olib ketadi”, daryo “shag'irlaydi”, tun “izlanish” boshlaydi. Bunday fe'llashgan obrazlar (dinamik metafora) matnning “ritmik ontologiyasi”ni yaratadi, ya'ni borliq she'rda fe'l ko'rinishida yashaydi. Shu jihat Hamid Olimjonning tabiat tasvirini o'zbek she'riyatidagi “harakatli manzara” fenomeniga yaqinlashtiradi.

XULOSA

Hamid Olimjon lirikasida tabiat tasviri badiiylikning markaziy mexanizmi ekanini ko'rsatdi. Bahor fenologik detallari orqali vaqt ritmi va axloqiy xotira, tog' manzarasi orqali vertikal makon

va abadiylik semantikasi, tun tasviri orqali uygʻoqlik va tafakkur energiyasi poetiklashtiriladi. Shu tariqa shoir tabiatni “koʻrish” emas, “bilish” vositasiga aylantiradi: tabiat obrazlari lirik subyektning oʻzini, zamonni va qadriyatlarni anglash jarayonini tashkil qiladi. Kelgusida shoirning epik matnlarida (doston va dramatik asarlarida) tabiat tasvirining syujet va xarakter ochishdagi funksiyalarini alohida korpus asosida oʻrganish mazkur natijalarni yanada boyitishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Mamajonov, S. Shoir dunyosi. Toshkent: “Adabiyot va sanʼat”, 1974. Azimov Sarvar. Hamid Olimjon abadiyati. Toshkent: 1967.
2. Lotman, Yu. M. Struktura xudojestvennogo teksta. Moskva: Iskustvo, 1970.
3. Ginzburg L. Ya. O lirike. Leningrad: Sovetskiy pisatel, 1964.
4. Day Robert A., Gastel Barbara. How to Write and Publish a Scientific Paper. 8-nashr. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
5. Semino Elena., Culpeper Jonathan (tahr.). Cognitive Stylistics: Language and Cognition in Text Analysis. Amsterdam: John Benjamins, 2002.
6. Olimjon H. Tanlangan asarlar. Toshkent: OʻzSSR Davlat nashriyoti, 1951.B.198.
7. Solijonov Y. Daryodek uygʻoq, osmondek begʻubor.// «Oʻzbekiston adabiyoti va sanʼati» gazetasining 2009-yil 44-soni.
8. Irgasheva M. O. Hamid Olimjon ijodida xalq ogʻzaki ijodining oʻrni//Tadqiqotlar. Jahon ilmiy-metodik jurnali. 2023. 28-son. 3-toʻplam.71-73 b.

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE» JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

Maqolani tayorlashda qo'yiladigan talablar:

1. Maqola o'zbek, ingliz va rus tillarida minimal 6 sahifadan iborat bo'lib, Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig'ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan holda bo'lishi shart.
2. Satr boshi - 1,25 sm bo'lib, satrlarni eniga to'g'irlash, so'zlarni boshqa qatorga ko'chirish avtomatik tarzda bo'lishi lozim.
3. Birinchi qator o'ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qatorda muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni, e-mail va telefon raqami, uchinchi qatorda sahifaning o'rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma'lumotlar o'zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.
4. Keyingi qatordan o'zbek, ingliz va rus tillarida 60 so'zdan iborat annotatsiya beriladi.
5. Keyingi qatordan 7-10 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida kalit so'zlar beriladi.
6. Keyingi qatordan asosiy matn boshlanadi va maqola 4 qismdan iborat bo'ladi: Mavzuning dolzarbligi. Metodlar va o'rganilganlik darajasi. Tadqiqot natijalari. Xulosa.
7. Maqolalar ilmiy ahamiyatga ega bo'lib, ulardagi fakt va fikrlar asoslangan hamda mustaqil ma'no kasb etishi lozim, plagiat holati taqiqlanadi. Muallif foydalanilgan adabiyotlarni aniq ko'rsatishi, olingan iqtiboslarning aniq manbalarini keltirishi lozim.
8. Web of science hamda Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.
9. Iqtiboslar matn ichida [1, 25] beriladi. Adabiyotlarning to'liq ro'yxati asosiy matndan so'ng alifbo tartibida ko'rsatilishi lozim.

Требования к оформлению научной статьи:

1. Статьи должны содержать 6 страниц, в формате Times New Roman на Microsoft Word, 12 кегль, 1 см, со всех сторон 2 см.
2. Начала абзаца - 1,25 см, формировать строки по ширине, перенос слов в другой ряд должен быть в автоматическом порядке.
3. В первой строке от правой стороны Ф.И.О. автора, во второй строке место работы, должность, ученая степень и ученое звание, e-mail и номер телефона, в третьей строке по центру страницы прописными буквами жирным шрифтом название статьи. Эта информация должна быть предоставлена на узбекском, английском и русском языках.
4. В следующей строке аннотация из 60 слов на трех языках: узбекский, английский и русский.
5. Со следующей строки ключевые слова 7-10.
6. Далее начинается основной текст. новой текст начинается со следующей строки, и статья состоит из 4 частей: актуальность темы, методы и уровень исследования, результаты исследования, заключение.
7. Статьи должны иметь научное значение, факты и идеи должны быть обоснованными и избежать плагиатства. Автор должен точно указать использованную литературу и ссылку на источники, при помощи которых он выразил свое мнение.
8. Сноски или ссылки должен быть взяты из Web of science, а также системы журналов Scopus.
9. Цитирование приводится в тексте [1, 25] Полный список литературы должен быть указан после основного текста, а алфавитном порядке.

Requirements of the articles submitted:

1. Articles should be at least 6 pages, in Times New Roman, 12 pt., 1 inter.
2. The line head should be 1,25 cm, line spacing, and the words should be automatically moved.
3. The author's full name should be on the first line from the right; the author's place of work, position, academic degree, and academic rank, email address, and phone number should be on the second line; the article title should be centered in bold, capital letters, on the third line. This information should be provided in Uzbek, English, and Russian.
4. An annotation of 60 words in the next line in three languages.
5. Key words from the next row in three languages 7-10.
6. The next line begins with the main text. The main text begins on the next line, and the article consists of four parts: the relevance of the topic, the methods and level of research, the results, and the conclusion.
7. Articles must be of scientific importance and facts and opinions in the article should be well-grounded and have an independent meaning, and they must be free of plagiarism. The author must clearly demonstrate the literature used in his or her opinion, and provide the exact sources of the extracts.
8. Quotes should be from "Web of science" and "Scopus" journals.
9. A complete list of publications should be followed in alphabetical order after the main text. Seals and references should be in the main text [1, 25].